Nešporová, Tamara

Príspevok k problematike včasnostredovekého a středověkého osídlenia historického Trenčianskeho chotára a najbližšieho okolia

Archaeologia historica. 2000, vol. 25, iss. [1], pp. 197-[204]

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/140375
Access Date: 13. 11. 2026
Version: 20250219

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

C.

VÝZKUM VESNICKÝCH SÍDEL

Príspevok k problematike včasnostredovekého a stredovekého osídlenia historického Trenčianskeho chotára a najbližšieho okolia

TAMARA NEŠPOROVÁ

Trenčín patrí k tým mestám na Slovensku, ktoré sa spomínajú v análoch a kronikách s údajmi z 11. stor., popri Nitre a Bratislave. Najstaršia správa je vo viedenskej maľovanej kronike k roku 1067, druhá správa je v Kozmasovej kronike k roku 1091. Nepriama správa o provincii Vag je v zakladajúcej listine pražského biskupstva z roku 1086. Za centrum provincie sa pokladá Trenčín. Zoborská listina z roku 1111 už je autentickým dokladom o jestvovaní Trenčína. Uhorský kronikár Anonymus vo svojich Gesta Hungarorum zo zač. 13. stor. spomína hrad Trenčín, ako najsevernejší bod uhorskej obrannej línie proti Morave, ktorá podľa neho jestvovala od 10. stor. Tieto správy sa týkajú prevažne Trenčianskeho hradu, ktorý bol dominantným jednak k svojej strategickej polohe, ale najmä politickým a cirkevno-správnym postavením už v období 9.–10. stor. (Marsina 1993, s. 48–50).

Napriek výsadnému postaveniu hradu sú oprávnené predpoklady, že pod ním sa rozvíjala podhradská osada, so zárodkami budúceho mesta. Postupný rozvoj osady spôsobili viaceré faktory, z ktorých dôležitým bola poloha na významnej ceste z Moravy na Slovensko. Spočiatku boli obyvatelia podhradia úzko spätí s hradom a jeho funkciami správnou, vojenskou, cirkevnou, reprezentačnou. Dôležitým znakom zárodkov budúcich miest bolo trhové miesto – forum mercatum. Pre Trenčín existenciu trhu dokladá listina, súpis majetkov nitrianskeho biskupstva z roku 1271, ktorý je odobrením stavu spred približne sto rokmi. Označenie Trenčína názvom Trencinopolis z roku 1108 treba chápať v zmysle predlokačného útvaru, nie v neskoršom stredovekom označení opevnenej lokality.

To, čo sa v 11.–12. stor. nazývalo Trenčínom bola časť územia osídlená poľnohospodárskym obyvateľstvom. Sídlisková aglomerácia vytvárala osady, z ktorých niektoré sa rozvinuli, iné zanikli. Trenčianske Biskupice pod názvom „predium ante castrum de Trincin" sa spomínajú v roku 1208. Kostol pôvodne románsky je zasvätený patrónom východného kultu sv. Kozmovi a Damianovi. Vo svojej primárnej podobe je datovaný do prvej poloviny 13. stor.

Prvá písomná zmienka o obci Belá je tiež z roku 1208, susedná obec Bobrovník má písomný doklad až z roku 1358. Podľa názvu však je pravdepodobné, že bola služobníckou osadou s obyvateľstvom poskytujúcim kožušinovú zver – bobrov, resp. osadení strážcami vôd s výskytom tejto zveri. Nozdrkovce s názvom Nozdrogouz v Zoborskej listine z roku 1113, Hámry ležiace pri Turnianskom potoku, ktorých vznik a pomenovanie súviseli so spracovaním železnej rudy. Predpokladá sa, že sa tu realizovala výroba zbraní už v období Matúša Čáka – pred rokom 1321.

Poddanská obec Platea Nova t.j. Nová Ulica bola založená až v neskorom stredoveku na predmestí Trenčína, mala vlastného richtára a administratívu. Poddanskou obcou Trenčianskeho hradného panstva boli obce Kubrá a Kubrica. Najstaršia správa o Kubrej je z roku 1265 v listine Bela IV., podľa ktorej daroval zem Kubru – terram Kobra vocatum zemanovi Tomášovi.

Opatová nad Váhom pôvodne patrila k trenčianskemu hradnému panstvu, do doby donácie Bela IV., kedy sa stala majetkom benediktínskeho opátstva na Skalke pri Trenčíne, v roku 1238. Majetkom trenčianskeho hradného panstva bola Ľuborča – villa Liburcha podľa písomnej správy z roku 1242 (tiež „castrum Liborczae" a „fossatum, vulgo priecopa").

Zamarovce na pravom brehu Váhu sa prvýkrát spomínajú v roku 1208 pod názvom

villa Samar.Názov sa dáva do súvisu s povozníkmi oslích záprahov. Listina z roku 1241 rieši sťažnosti nemeckých hostí kontra služobníci hradu. K trenčianskemu hradnému panstvu patrili obce Orechové, Zlatovce spomínané v roku 1244 pod menom terra Zlatovich castriensis. Ryžovanie zlata, podľa ktorého sa názov odvodzuje v súčasnom období geológovia spochybňujú.

Obec Hanzlíková je z písomných prameňov známa až od roku 1366, Rybáre od roku 1208 – villa Ribnic, bola poddanskou dedinou s hlavnou povinnosťou dodávky predpísaného množstva rýb. Záblatie pod názvom villa Zablat je známe od zmienky z roku 1366. Istebník sa pod názvom Stipnic spomína v roku 1208, kedy bola daná do držby nitrianskeho biskupstva. Žabinec bola poddanská obec slobodného kráľovského mesta Trenčína. Jej vznik je neskorého dáta, resp. v písomných prameňoch sa neskoro objavu je v súvislosti s povinnosťou strážiť mestské brány počas jarmokov, obyvatelia boli povinní okrem peňažných dávok pracovať ako povozníci na Váhu, úprave mostov a pod. (Šišmiš, 1993, s. 233–250).

Pre tieto obce máme archeologicky doložené osídlenie už pre 9.–10. stor., čo potvrdili výsledky výskumov na trase diaľnice realizované za posledné roky (Pramene k dejinám osídlenia Slovenska, 1989, s. 379).

Napriek tomu, že kontinuálne osídlenie zo slovanského obdobia nechápeme šablónovo, sú mnohé indície domnievať sa, že tok Váhu bol dôležitým faktorom z hľadiska výberu pre založenie osady aj v poveľkomoravskom období. Poskytoval ako dôležitá riečna tepna diaľkové spoje so vzdialenejšími oblasťami, nezanedbateľný bol aj doplnkový zdroj obživy, ktorý Váh poskytoval. Pre pestovanie poľnohospodárskych plodín boli v oblasti trenčianskej aglomerácie vhodné podmienky, ako hlavné pôdne jednotky sa vyskytujú tieto genetické pôdne typy – rendzina, pararendziny, hnedozeme, nivné a hnedé pôdy. Členitosť terénu, horstvom chránené slnečné polohy, priemerná ročná teplota 8,8 °C a 618 mm ročných zrážok vytvárali priaznivé klima pre pestovanie širokého sortimentu poľnohospodárskych plodín. Hraničná čiara panónskej a karpatskej vegetácie, ktorá prechádzala južnými časťami trenčianskeho regiónu dovolila pestovanie teplomilných rastlín, akými boli vinič, vlašský orech, marhule a pod.

Najstaršie obce, ktorých názvy sa nám dochovali v Zoborskej listine z roku 1113, z opisu hraníc majetku Nitrianskeho biskupstva z roku 1208 a v opise hraníc chotára Kubrej z roku 1265 sú Nozdrkovce, Biskupice, Belá, Opatovce, Kubrá. Zachované názvy obcí, ktoré nemožno v súčasnosti lokalizovať sú Radčice, Latkovce, Bazeta, Rybník, Dobrany (Marsina, Codex diplomaticus, 1971, s. 58). Naopak archeologickou prieskumnou a výskumnou činnosťou boli zistené lokality, ktoré nie je možné identifikovať podľa prameňov písomných.

Záchranný výskum sa uskutočnil v južnej okrajovej časti Trenčína, v polohe Suchý dub. Túto časť tvoria sprašové pahorky, od severu chránené návrším Breziny. Pri výstavbe sídliska Trenčín-Juh, okrsok IV. boli po skrývke zistené objekty. Koncentrácia objektov v dolnej časti svahu je pochopiteľná vzhľadom k vodnému toku, ktorý napriek súčasnej regulácii vždy vytváral dôležitý sídliskový fenomén. Vo výplni objektov bola početná mazanica a črepy, z ktorých bol zrekonštruovaný hrniec súdkovitého tvaru zdobený radom šikmých vrypov. Ďalšie keramické fragmenty a zlomky mali výzdobu pozostávajúcu z rýh, vlnovky a šikmých vrypov. Keramika vyrobená obtáčaním na pomaly rotujúcom hrnčiarskom kruhu je datovaná do 12.–13. stor. Na odhumusovanej ploche sa nachádzali kusy železnej trosky (Nešporová 1987, s. 99).

S uvedenou lokalitou úzko súvisí osídlenie v južnej okrajovej zóne Trenčína, na sprašovej terase situovanej pozdĺž hlavnej komunikácie smerom k Inoveckému pohoriu. Nálezy keramických fragmentov a zlomkov datujú sídlisko do obdobia 12.–13. stor. Na túto polohu bezprostredne nadväzuje lokalita Pod sekerou so sídliskovými nálezmi – hrniec, črepy, datované do tohto obdobia (Pramene k dejinám osídlenia Slovenska, 1989, s. 415).

Je zrejmé, že južná časť Trenčína vytvárala hospodárske zázemie pre hradné domínium a podhradskú osadu, zárodok budúceho mesta so všetkými postupne nadobudnutými

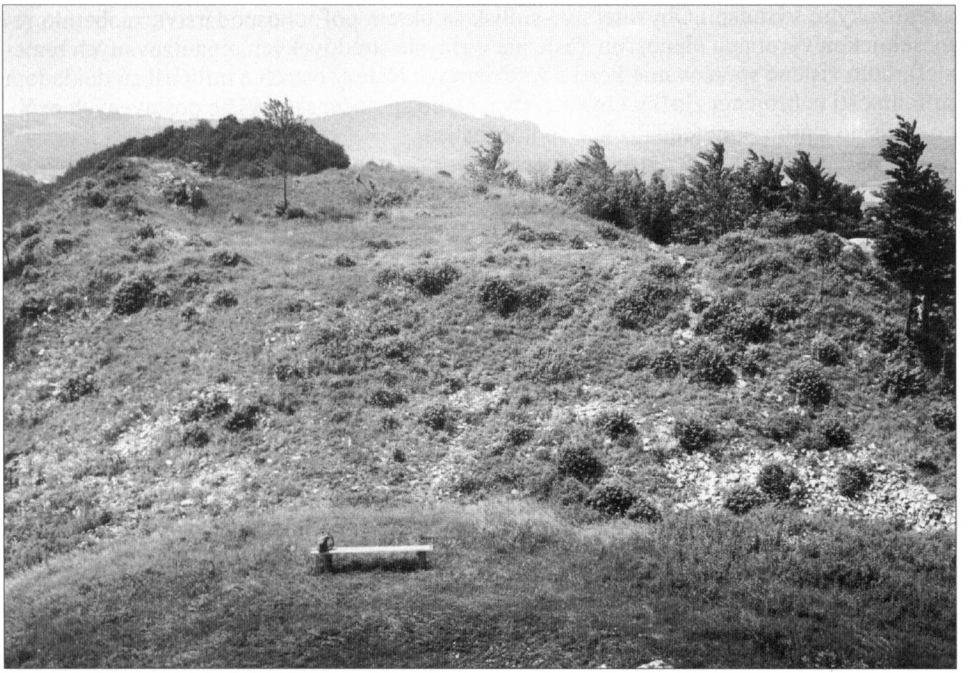

Obr. 1. Dolná Súča, Krasín, vrcholové plató, na ktorom stál hrad. (Foto M. Strieženec, 1993.)

Obr. 2. Dolná Súča, Krasín, obnažené murivo objektov hradu. (Foto M. Strieženec, 1993.)

stredovekými výsadami.Obyvateľstvo sídlisk sa okrem poľnohospodárstva zaoberalo remeselníckou výrobnou činnosťou (ešte nie v zmysle stredovekých organizovaných remesiel), bolo zistené spracovanie kosti a železiarstvo. Nálezy ostroh a militárií sú dokladom prítomnosti ozbrojenej zložky obyvateľstva, alebo spoločensky vyššie postavených osôb, čo súviselo s procesom feudalizácie spoločnosti.

Zánik majetkov – dedín sa vo všeobecnosti pripisuje živelným pohromám,ako je to časté v prípade osídlenia vážskeho ostrova,ktorý bol neustále ohrozovaný vodami Váhu. Ďalej závislosti na úrodnosti obrábanej pôdy, presídlením osadníkov do významnejších stredísk,zbehnutím poddaných z pôdy. V prípade uvedených sídlisk je predpoklad, že ich zánik súvisel do značnej miery s nájazdom Tatárov v roku 1241. Tatári napadli Trenčín od juhu a obliehali hrad, ktorý mal v tomto období dokonalé kamenné opevnenie akropoly. Južná časť hradného areálu v napojení na pahorkatinnú Brezinu bola najcitlivejšou oblasťou z hľadiska bezpečnosti. Drevozemné opevnenie južnej časti hradného teritória datované do 9.–10. stor. zohrávalo svoju obrannú funkciu aj v podmienkach novovzniknutého uhorského štátu. Dokladom existencie obranného valového opevnenia sú nálezy hrotov šípov z obdobia 12.–13. stor. získané priamo z telesa valu.

Zoskupenie domov roľníckeho charakteru bolo zistené archeologickým záchranným výskumom na trase diaľnice, na úseku Zamarovce, časť Horné Orechové. Počas bágrovania bola odkrytá kultúrna vrstva, ktorá obsahovala črepový materiál a kosti, mazanicu a nepočetnú železnú trosku. Prevažovala keramika z hrubostenných nezdobených nádob s lievikovite tvarovaným hrdlom so zhrubnutým, zrezaným okrajom. Rytá výzdoba pozostáva z jednoduchých obvodových závitníc, hrebeňovania povrchu, viacnásobnej vlnovky a horizontálnych pásov vrypov. Materiál je prevažne hrubozrnný s prímesou kremeňa ako ostridla. Sídliskovú vrstvu na základe črepového materiálu datujeme do 11.–12. stor. Starším nálezom zo Zamaroviec je jazdecká ostroha s hrotitým bodcom z neznámej polohy (Nešporová 1992, s. 101).

Zamarovce ležia na pravom brehu Váhu, sú súčasťou Považského podolia. Územne susedia s masívom Skalky, na ktorom sa už v roku spomína pri ohraničení majetkov nitrianskeho biskupa kostol svätého Benedikta. V roku 1224 zriadil biskup Jakub na Skalke opátstvo, v miestach, kde žil eremita Benedikt (Marsina 1997, s. 94). Kláštorný komplex na Skalke leží v katastri Opatovej nad Váhom, ktorej prevažná časť katastrálneho územia sa nachádza na ľavom brehu Váhu.

Opatová nad Váhom, po stranách Opatovského potoka, na styku Považského podolia a Strážovských vrchov (v roku 1985 bola obec zlúčená s Trenčínom). Poloha Stráž (Stráže) je výbežkom ľavého horského chrbáta Strážovských vrchov nad Opatovskou dolinou. Poloha Hôrky je protiľahlým výbežkom pri ústí do Opatovskej doliny. Po pravej a ľavej strane Opatovskej doliny bol chránený vstup do doliny, ktorou prechádzala významná vojensko-obchodná považská cesta. Zachoval sa chotárny názov Pod Stráže, na mape chotára Opatovej z roku 1879 (uložená v ŠOBA Bytča).

Archeologické nálezy z výšinnej polohy Stráž sú dokladom osídlenia v období 11.–13. stor. Je to plochá kónická ocieľka s okom (d. 6,9 cm), skoba zahroteného tvaru (d. 7,2 cm), črepy a fragmenty kovaní. Archeologické nálezy z polohy Hôrky sú zatiaľ skromné, jedná sa o ocieľku lýrovitého tvaru s koncami zvinutými do očiek s vyklenutou strednou časťou (d. 8 cm). Tento typ ocieľok je v nálezoch datovaný už od 9. stor., vyskytuje sa aj v stredovekých nálezoch. Predpokladáme, že včasnostredoveké strážne body, akými boli nepochybne Stráž a Hôrky pri vstupe do Opatovskej doliny zohrávali svoju úlohu aj v počiatkoch uhorského štátu.

Do chotára Opatovej sú lokalizované zaniknuté stredoveké dediny Hrachová a Suché potoky, dnes v silno zalesnenej časti Strážovských vrchov (Fekete Nagy 1941, s. 356). Základové a nadzákladové murivo kostola, ktorý sa nachádza na skalnatej vyvýšenine v južnej časti Opatovskej doliny patrí do skupiny jednoloďových kostolov s pravouhlou apsidou, jeho rozmery sú: dĺžka lode 10,4 m, apsidy 6 m, šírka 9,4 m.

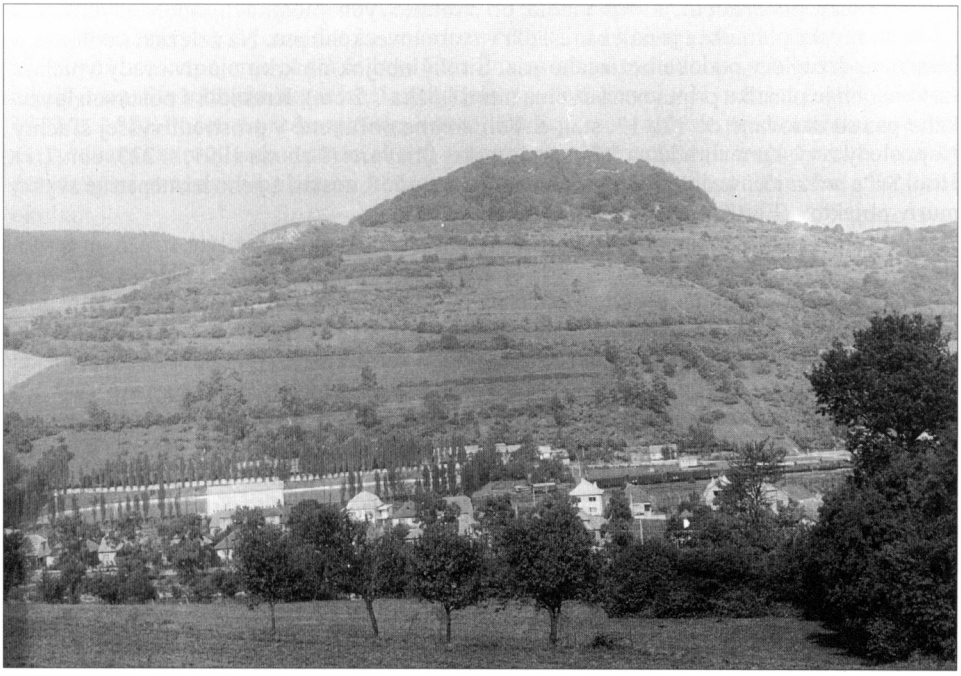

Obr. 3. Horné Srnie, Ostrá hora. (Foto M. Chlebana, 1993.)

Opatová nad Váhom spomínaná v písomných prameňoch pod názvom Gezte, roku 1238 v listine uhorského kráľa Bela IV. (Marsina 1987, s. 27–28). Possesio Hrako sa spomína v roku 1324, krátko na to zaniká, resp. viacej sa v písomných prameňoch neobjavuje. Nie je vylúčené, že „castri de villa Gezte assignala" je strážnou pevnosťou v polohe Stráž a Hôrky. Názov Mníšska cesta s nálezom reliéfne zdobeného kalicha v blízkosti ruiny kostola je dokladom význačného. charakteru lokality. Kalich je majstrovskou cínárskou prácou cudzej proveniencie.

S Opatovou susedia obce Kubrá a Kubrica (dnes obidve súčasťou Trenčína). Kubrica v stredoveku Malá Kubra sa osamostatnila na samostatnú obec. Obidve obce sa nachádzajú v juhozápadnej časti Strážovských vrchov, po stranách potoka Kubrica. V polohe Pri kyselej vode, ktorou preteká prameň minerálnej vody boli vo výkope nájdené dva hroty kopijí, datované do 10.–11. stor. (Ruttkay 1975, s. 182).

Významnými pohraničnými hradmi a feudálnymi sídlami, ktorých úlohou bolo chrániť hranice uhorského štátu a ktoré boli úzko späté s komitátnym hradom Trenčínom boli zaniknuté hrad a hrádok v Dolnej Súči a Hornom Srní. Dolná Súča na pravom brehu Váhu v strede orografickej jednotky Biele Karpaty je na SZ od obce lemovaná bradlom Krasínu. Na temene Krasína bol vybudovaný hrad, ktorého výstavba sa pripisuje Bogomírovi, v období tatárskeho vpádu hlavnému županovi Trenčianskej župy. Bogomír alebo Bohumír, syn Sobeslava z rodu Hont-Poznan dostal roku 1244 od Bela IV. veľké majetky Súča a Kysuca.

Pohraničný hrad Súča mal za úlohu chrániť krajinu na dôležitom území, akým bol hraničný prechod z Uhorska na Moravu. Staršia správa o území Súče je v listine nitrianskeho župana Tomáša z roku 1208 (Marsina 1971, s. 115–117). Archeologické nálezy z hradu na Krasíne sú prevažne črepové, menej je militárií. Z polohy Za Krasínom je nález kovových súčastí, napr. krúžkové zubadlo, ktorého datovanie je široké (Měchurová 1984, s. 276), stavebné kovania a pod.

Z cesty po hrebeni, ktorá viedla po vrcholových plošinách smerom od hradu až na moravské pomedzie je nález kresadla v tvare loveckého psa. Na železnej podložke je bronzové držadlo v podobe bežiaceho psa. Široký obojok na krku má dva rady vpichov, na koncoch je plastika pripevnená dvoma nitmi (dĺžka 7,2 cm). Kresadlá s postavou loveckého psa sú datované do 12.–13. stor. a boli zrejme obľúbené v prostredí vyššej šľachty. Naposledy z výskumu hradu na Sitne pri Banskej Štiavnici (Labuda 1999, s. 223, obr. 7:1). Hrad Súča bol zničený zámernou demoláciou v roku 1550, zostali z neho len nepatrné zvyšky murív objektov (Fojtík 1966, s. 13–14).

V rámci pohraničnej sústavy počiatkov uhorského štátu dôležitým strážnym teritóriom bola Ostrá hora, masív patriaci do horskej sústavy Bielych Karpát. Vlársky priesmyk bol komunikačnou spojnicou medzi slovenským a moravským územím. Na Ostrej hore bolo vybudované feudálne sídlo azda typu hrádku s murovanými objektami, podľa údajov pamätníkov v obci, ktorí pred zničením lokality videli kamenné múry. Hrádok zanikol niekedy v priebehu 15. storočia a viacej nebol obnovený. Zánikový horizont obsahuje úžitkovú keramiku, črepy z misovitých kachlíc a komorových kachlíc s reliéfnou výzdobou. Visiace zámky a stavebné kovania podporujú predpoklad, že feudálne sídlo zaniklo násilne, bez možnosti odniesť funkčné zariadenie (Nešporová 1992, s. 86).

V polohe Malý Čakanov (Čaganov) – miestna časť Horného Srnia vo svahovitom teréne na pravom brehu Vláry bol nájdený železný meč s hlavicou hruškovitého tvaru spolu s bojovou sekerou, výzbroj feudálnej jazdy z obdobia 13.–14. stor. Tieto nálezy je možné dať do súvisu s bojovými akciami pri Vlárskom priesmyku. Na Ostrej hore máme nálezy z 9.–10. stor., je preto pravdepodobné, že významné strategické miesto chránilo Vlársky priesmyk počas celého včasného až vrcholného stredoveku.

Dlhodobé boje o moravsko-uhorskú hranicu vyžadovali náročné obranné pozície (Zemek 1972, s. 28, 29). Oporné body s poslaním chrániť vojensky a mocensky dôležité hraničné oblasti a v nich obchodné cesty a vojenské pozície mali svoje hospodárske zázemie, z ktorého vznikli stredoveké dediny, alebo zanikli po zániku pôvodného centra mikroregiónu.

Existenciu zemskej hranice so strážnymi bodmi, colnicami, brodmi a horskými priesmykmi dokumentujú aj staré chotárne názvy, z nich niektoré sú živé, vo väčšine prípadov ich zachytíme len na mapách do konca minulého storočia. Príkladom je práve Dolná Súča, tu sa zachoval chotárny názov Kamenne wrata, v zemepise z roku 1860 sa spomína toto miesto pod názvom Prjelaz (priesek). Kamenné vráta, kde sú pri ceste dva kopce rozdeľujúce chotáre, brány a prieseky boli starostlivo strážené z vojenských, ale aj obchodných dôvodov (vyberanie cla) (Zemek 1972, s. 29).

Karpatské horské priesmyky vždy zohrávali dôležitú úlohu, preto aj od počiatkov uhorského štátu boli chránené sústavou opevnení rôzneho typu a funkcií. V tomto príspevku sme poukázali len na niektoré aspekty v súvislosti so zaniknutými dedinami, cirkevnými objektami a strážnymi bodmi, ktoré máme doložené archeologickými nálezmi. Proces pripojenia slovenského územia sa ukončil až v 2. pol. 11. stor. obsadením Trenčianskej kastelánie a jej začlenením do Uhorska (Ratkoš 1965).

Hrady a hrádky starého Uhorska spolu s vojenskými pevnôstkami boli v trenčianskom regióne opticky prepojené, napr. hrad Trenčín s hradom Vršatec, hrad Súča s hrádkom v Hornom Srní, ten mal dobrý prehľad nad celým údolím Vlárskeho priesmyku až po hrad Brumov na moravskej strane.

Prínosom archeologického prieskumu a záchranných výskumov v trenčianskom regióne je objavenie nových osád, z ktorých niektoré zanikli azda bezprostredne po nájazdoch Tatárov v roku 1241. Ďalej lokalizácia niektorých strážnych bodov v oblasti severozápadne od Trenčína po moravské hranice. Z písomných prameňov nie vždy je zrejmá kontinuita osídlenia zo slovanského obdobia, ktorá je v niektorých prípadoch doložená archeologickými nálezmi. Výšinné polohy horstva Bielych Karpát a Strážovských vrchov poskytovali možnosti prirodzenej obrany. Rieka Váh so svojimi prítokmi hrala dôležitú úlohu ako rieč-

na dopravná tepna aj vo výžive obyvateľstva. (O podiele rybárstva podávajú svedectvo o. i. hrobové nálezy rybárskych vidlíc na cintoríne v Skalke nad Váhom, ktoré sú datované do 12.–13. stor.) Úzke napojenie dedín na hrad Trenčín dokladajú aj služobné názvy napr. Bobrovník, Rybáre. Služobnícka organizácia dosahuje najväčší rozvoj v 11. a zač. 12. stor. (Kučera 1977, s. 157). Početné predsunuté opevnené lokality (nie v zmysle predsunutého opevnenia) prevažne s termínom castrum ako aj chotárne názvy prispievajú spolu s archeologicky doloženými strážnymi polohami k mozaikovitému obrazu osídlenia Trenčína a blízkeho okolia.

Literatúra

FEKETE-NAGY, A., 1941: Trencsén vármegye. Budapest, s. 176.

FOJTÍK, J., 1966: Príspevok k najstarším dejinám Dolnej a Hornej Súče. In: Vlastivedný obzor. Trenčín, s. 13–24.

KUČERA, M., 1977: Genéza miest na Slovensku. In: AH 3. Nitra, Brno, s. 147–164.

LABUDA, J., 1999: Pozoruhodné nálezy z hradu na Sitne pri Banskej Štiavnici. In: AH 24. Brno, s. 217–230.

MARSINA, R., 1971: Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae I., Bratislava.

MARSINA, R., 1987: Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II., Bratislava.

MARSINA, R., 1994: Rody Trenčianskej župy (stolice). In: Najstaršie rody na Slovensku. Zborník príspevkov zo sympózia o najstarších rodoch na Slovensku v Častej-Papierničke, s. 88–95.

NEŠPOROVÁ, T., 1988: Záchranný výskum na lokalite Trenčín-Juh. Archeol. výs. a nál. na Slov. v roku 1987. Nitra, s. 99.

NEŠPOROVÁ, T., 1992: Regionálny prieskum na strednom Považí. Archeol. výs. a nál. na Slov. v roku 1991. Nitra, s. 86–87.

NEŠPOROVÁ, T., 1993: Prieskum na trase diaľnice v okrese Trenčín. Archeol. výs. a nál. na Slov. v roku 1992. Nitra, s. 101.

MĚCHUROVÁ, Z., 1984: Součásti uzdění koně ve velkomoravském období. In: AH 9, Brno, s. 263–292.

RATKOŠ, P., 1965 : Podmanenie Slovenska Maďarmi. In: O počiatkoch slovenských dejín. Bratislava, s. 141–178.

RUTTKAY, A., 1975 : Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (I). In: Slovenská archeológia 23, s. 119–216.

ŠIŠMIŠ, M., 1993: Z dejín bývalých dedín na území Trenčína. In: Trenčín, vlastivedná monografia, s. 233–237.

ZEMEK, M.,1972: Moravsko-uherská hranice v 10. až 13. století. Brno .

Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia. 1. zväzok, 2. časť. Nitra 1989.

Použité skratky:

ŠOBA: Štátny oblastný archív

Zusammenfassung

Beitrag zur Problematik der Besiedlung der Stadt Trenčín und ihrer Umgebung

Trenčín gehört zu den Städten in der Slowakei, die in den Annalen und Chroniken des 11. Jhs. erwähnt werden. Älteste Nachricht von Trenčín ist in der Wiener Chronik – Chroniken Pictum im Jahr 1067 oder in der Kosmas–Chronik im Jahr 1091. Die Zoborurkunde aus dem Jahr 1111 ist schon ein autentischer Beleg von der Existenz der Siedlung Trenčín (Marsina 1993, 48–50).

Im 11.–12. Jh. stellte Trenčín eine Siedlungsaglomeration dar, die aus mehreren Dörfern bestanden hat. Einige von diesen Dörfern verwüsteten. Die ältesten Namen findet man in der Zoborurkunde aus dem Jahr 1113: Nozdrkovce, in der Urkunde steht Nozdrgouz, Radčice, Latkovce, Bazeta, Dobrany. Die Namen dieser Dörfer kann man bisher mit keinem Dorf identifizieren. An der anderen Seite wurden durch archäologische Grabungen einige Siedlungen festgestellt, deren Namen unbekannt sind. Sie befinden sich an der Südseite der heutigen Stadt. Funde von gebranntem Lehm, Scherben und Knochen von der zerstörten Objekten ermöglichten drei Siedlungen zu lokalisieren.

Die Verwüstung der Dörfer wurde durch verschiedene Katastrophen, schlechten Boden, Landflucht erklärt. Die Verwüstung der Dörfer in der Umgebung von Trenčín wurde sehr wahrscheinlich durch den Streifzug der Tataren im Jahr 1241 verursacht.

Mehrere Objekte einer Siedlung wurden vor dem Aufbau der Autobahn bei Zamarovce, Ortsteil von Horné Orechové, freigelegt. Die Funde von dieser Lokalität datiert man in das 11.–12. Jh. Das Dorf

Zamarovce befindet sich am rechten Ufer des Flusses Váh, in der Nachbarschaft eines Massivs Skalky (Steine). Auf diesem Massiv erwähnt man schon im Jahr 1208 eine St. Benedikt-Kirche. Im Jahr 1224 gründete Bischof Jakob auf dem Massiv Skalka ein Kloster, das heute auf dem Kataster der Gemeinde Opatová nad Váhom sich befindet. Diese Gemeinde liegt in einer Ebene und die besiedelten Anhöhen nennt man Stráž (Wache) und Hôrky (Berg). Heute sind beide Lokalitäten bewaldet. Die Keramikfunde zeigen, daß die Lokalität Hôrky im 9. Jh. und die Lokalität „Stráž" im 11.–13. Jh. besiedelt wurden. Man kann voraussetzen, daß der Name Stráž (Wache) im Zusammenhang einen wichtigen Militär- und Handelsweg zu schützen, entstanden ist. Wichtige Grenzbefestigung war die Burg Súča auf dem Berg Krasín. Älteste Nachricht vom Gebiet Súča ist in der Urkunde Bischofs Thomas aus dem Jahr 1208 (Marsina 1971, 115–117). Neue Funde aus der Lokalität „Za Krasínom" stellen die Baubeschläge und ein Feuerstahl in der Form eines Jagdhunds dar. Diese Funde datiert man in das 12.–13. Jh.

Ein weiterer Wachpunkt im Rahmen der Grenzbefestigung des mittelalterlichen ungarischen Staates war Ostrá hora (scharfer Berg) im Kataster der Gemeinde Horné Srnie. Diese Fundstelle zeigte mehrphasige Besiedlung. Die Endphase datiert man in das 15. Jh. aufgrund der Keramikfunde, Kacheln und Baubeschläge. Diese Lokalität wurde durch einen Bruchstein vernichtet.

Einige Wachpunkte oder Burgen, die in den schriftlichen Quellen als „castrum Pepard", „castrum Harnald" und „castrum Vagronis" erwähnt werden, kann man heute nicht mehr identifizieren.

Abbildungen:

1. Dolná Súča. Lokalität Krasín, wo eine Burg stand.
2. Dolná Súča. Lokalität Krasín. Freigelegte Mauer der Burg.
3. Horné Srnie. Lokalität Ostrá Hora.